

Streszczenie

Systemy rolnicze w UE stają w obliczu rosnących wyzwań gospodarczych, społecznych, środowiskowych i instytucjonalnych. Znalazienie możliwości usprawnienia zarządzania ryzykiem przyczynia się do zwiększenia odporności systemów rolniczych. W wyniku udziału wielu zainteresowanych stron z różnych sektorów rolnictwa w Europie proponowane są cztery główne kierunki poprawy zarządzania ryzykiem: 1) przydatne, dostępne i dobrze ustrukturyzowane informacje; 2) profesjonalne, dostosowane i szeroko rozpowszechnione szkolenia, doradztwo oraz przyspieszony transfer wiedzy; 3) rozwijanie i rozpowszechnianie nowych form współpracy między podmiotami systemu rolniczego; 4) nowe oraz ulepszone produkty i usługi dostosowane do obecnych i przyszłych potrzeb systemów rolniczych. Zachęca się nie tylko rolników, gospodarstwa rolne i stowarzyszenia rolników, ale także inne podmioty w łańcuchach wartości oraz instytucje finansowe, organizacje pozarządowe i administrację publiczną do udziału w procesach poprawy zarządzania ryzykiem w celu kształtowania bardziej odpornych systemów rolniczych.

Motywacja

Projekt SURE-Farm ma na celu poprawę odporności europejskich systemów rolniczych. Według Meuwissen i in. (2019) odporność to zdolność systemu rolniczego do zapewnienia kontynuacji spełnianie funkcji systemu w obliczu coraz bardziej złożonych i narastających wyzwań gospodarczych, społecznych, środowiskowych oraz instytucjonalnych, dzięki zdolnościom w zakresie stabilności, adaptacji i transformacji. System rolniczy charakteryzuje się funkcjami, warunkami lokalnymi i podmiotami. Nie tylko rolnicy, lecz również inni interesariusze, którzy mają wzajemne powiązania z gospodarstwami rolnymi, są ważnymi uczestnikami zapewniającymi odporność systemu rolniczego.

Zarządzanie ryzykiem jest identyfikowane jako kluczowy element wzmacniający odporność systemów rolniczych. W SURE-Farm rozumiemy zarządzanie ryzykiem jako stosowanie procedur i praktyk zarządzania w celu identyfikowania, oceny i zmniejszania skutków wstrząsów oraz presji długoterminowych.

Niniejsze opracowanie opiera się na poprzednich kluczowych rezultatach projektu SURE-Farm dotyczących zarządzania ryzykiem. Postrzeganie ryzyka przez rolników różni się w zależności od ich systemów rolniczych (Spiegel i in., 2019) w których wdrażany jest szeroki zakres strategii zarządzania ryzykiem w celu radzenia sobie z różnymi wyzwaniami (Finger i in. 2019). Proces podejmowania decyzji przez rolnika zależy od trzech czynników oddziaływania: 1) zaufanych podmiotów z najbliższego otoczenia, 2) źródeł informacji oraz 3) innych podmiotów (Urquhart i in. 2019). Warto również zauważyć, że rolnicy nie są aktualnie przygotowani do radzenia sobie ze zmianami klimatu i szybkimi zmianami w politykach dotyczących ich działalności (Coopmans, 2019).

Contact:

Dr. Miranda Meuwissen
Professor of cost-effective risk management
in food supply chains
Business Economics Group
miranda.meuwissen@wur.nl

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie możliwości poprawy zarządzania ryzykiem dla zapewnienia bardziej odpornych systemów rolniczych w UE. Zaproponowane ulepszenia zostały zidentyfikowane poprzez ocenę obecnej i potencjalnej roli zainteresowanych stron zaangażowanych w zarządzanie ryzykiem, tj. rolników, stowarzyszeń rolników, spółdzielni, podmiotów w łańcuchach dostaw, instytucji finansowych, organizacji pozarządowych oraz społeczeństwa obywatelskiego i administracji publicznej.

Współtworzenie ulepszonych możliwości zarządzania ryzykiem

Według SURE-Farm aktywne zaangażowanie i udział zainteresowanych stron jest kluczowym elementem zwiększającym odporność systemów rolniczych. W tym celu zorganizowano grupy fokusowe w 11 regionach studiów przypadków w całej Europie, od produkcji roślinnej w Wielkiej Brytanii po rozległy sektor hodowli owiec w Hiszpanii. W każdej grupie fokusowej zainteresowane strony przedstawiły swoje pomysły na temat poprawy roli zaangażowanych podmiotów w strategię zarządzania ryzykiem w ich systemie rolniczym. Najczęściej wdrażanymi strategiami zarządzania ryzykiem w badanych regionach są: i) akumulowanie oszczędności finansowych na trudniejsze czasy; ii) podtrzymywanie niskiego poziomu zadłużenia lub zasadnicze zapobieganie tworzeniu się zadłużenia; iii) większe zaangażowanie i poświęcenie procesom produkcyjnym dla zapewnienia ich stabilnego poziomu nawet w trudniejszych okresach; v) członkostwo w organizacjach producenckich, spółdzielniach lub bankach spółdzielczych; vi) zdobywanie wiedzy przez społeczność dla zwiększenia zrównoważenia i odporności; vii) dostęp do zróżnicowanych dostawców surowców; viii) wykorzystanie informacji rynkowych w celu planowania działalności rolniczej oraz viii) dywersyfikacja produkcji (Spiegel i in., 2019).

Różnorodność regionów objętych studium przypadku w projekcie pozwoliła na współtworzenie kierunków usprawnienia zarządzania ryzykiem, które mogłyby zapewnić znaczną poprawę tych procesów. Ponad 500 koncepcji przekazanych przez ponad 80 interesariuszy w całej Europie zostało najpierw zakodowanych, a następnie sklasyfikowanych według podmiotów i charakteru proponowanych ulepszeń. Na podstawie trzech rund weryfikacyjnych uzyskano listę potencjalnych kluczowych działań mających na celu poprawę zarządzania ryzykiem w systemach rolniczych UE, które są zaprezentowane poniżej.

Możliwości poprawy przepływu informacji

Niezbędne są ocyfrowane, użyteczne, aktualne i ustrukturyzowane informacje na temat danych klimatycznych i rynkowych, nowych technologii (nowości i procesów ich wdrożenia) oraz wyzwań, przed którymi stoi sektor. Portale informacyjne powinny być starannie zaprojektowane i łatwe do odczytania. Można to osiągnąć poprzez dołączenie hiperłączy z odpowiednich stron internetowych i różnych źródeł oraz zaangażowanie wszystkich podmiotów w sektorze. Informacje powinny być udostępniane w języku ojczystym docelowych użytkowników i powinny być przygotowane w dostępnej i zrozumiałej formie. Starannie wybrane informacje powinny być aktualizowane i godne zaufania. Korzystanie z mediów społecznościowych i aplikacji mobilnych oferuje potencjał do szybkiego rozpowszechniania informacji, lecz każda organizacja pełniąca rolę źródła informacji powinna zachować czujność co do jakości informacji. Więcej informacji na ten temat znajduje się w Tabeli 1 poniżej.

Możliwości ulepszenia jakości szkoleń, doradztwa i wymiany wiedzy

Należy wzmocnić szkolenie dwukierunkowe: 1) rolników ze strony innych podmiotów systemu rolniczego: szkolenie i doradztwo w zakresie wyzwań stojących przed długoterminowym zarządzaniem i planowaniem finansowym, zrównoważonymi praktykami i efektywnym wykorzystaniem zasobów oraz współpracą; 2) podmiotów systemu rolniczego ze strony rolników: instytucje finansowe i podmioty łańcucha wartości muszą zapewnić rolnikom przestrzeń do dzielenia się doświadczeniami i transferu wiedzy. W ten sposób podmioty te zostaną w pełni przeszkolone w zakresie działalności sektora.

Ponadto niezbędne są projekty demonstracyjne, wyjazdy terenowe i wizyty studyjne, aby lepiej upowszechnić wiedzę wśród podmiotów systemu rolniczego, gdyż pokazują one rolnikom praktyczne rozwiązania i wzmacniają poczucie zaangażowania we wspólną sprawę. Inicjatywy te powinny być dobrze zaprojektowane, wdrożone i zakomunikowane na poziomie lokalnym, łącząc kampanie komercyjne z prezentowaniem odpowiedniej wiedzy opracowanej na uniwersytetach i w ośrodkach badawczych.

Podmioty udostępniające technologie i usługi komercyjne powinny rozważyć ich udostępnianie na zasadach „leasingu w celach eksperymentalnych”, aby pomóc rolnikom w zapoznaniu się z najnowszymi technologiami, zwiększyć ich świadomość i usprawnić proces decyzyjny. Dotyczy to również dostawców środków produkcji, którzy powinni intensyfikować przeprowadzanie seminariów informacyjnych w celu przeszkolenia rolników w zakresie innowacji i wykorzystania środków produkcji. Należy zwrócić szczególną uwagę na doświadczenie organizatorów takich działań. Powinni mieć oni dobre umiejętności komunikacyjne i doradcze oraz dobrze rozumieć potrzeby rolników. Ponadto zalecanym działaniem mającym na celu usprawnienie wymiany wiedzy jest rozwój i wzmocnienie sieci organizatorów tych procesów, co przyczyni się do udostępniania, aktualizacji i doskonalenia metod szkoleń.

Ponadto publikacje przedstawiające wyniki naukowe muszą być ogólnodostępne i łatwe do zrozumienia. Należy intensyfikować wysiłki poświęcone rozpowszechnianiu wiedzy, również poprzez zatrudnianie specjalistów ds. komunikacji i dostarczanie informacji o pozytywnych studiach przypadku (np. opracowanych przez organizacje pozarządowe). Strony internetowe oferują taki potencjał, lecz celowe zaangażowanie różnorodnych zainteresowanych stron w programy szkoleniowe i badawcze wydaje się być skutecznym kanałem wymiany wiedzy. Więcej informacji na ten temat znajduje się w Tabeli 1 poniżej.

Możliwości poprawy współpracy między podmiotami systemu rolniczego

Angażowanie się w skuteczną i godną zaufania współpracę nie jest proste i wymaga znacznych umiejętności. Zainteresowane strony potrzebują szkoleń w celu wsparcia ich współpracy, uświadomienia przyczyn współpracy, dostępnych sposobów współpracy i historii sukcesów. Inicjatywa organizacji szkoleń może być podjęta przez stowarzyszenia rolnicze w ścisłej współpracy z resztą podmiotów systemu rolniczego. Wydarzenia takiego typu mogą być wspierane przez dedykowane platformy do dzielenia się doświadczeniami. Platformy internetowe przyczyniają się do przyciągnięcia większej liczby użytkowników i zwiększenia ich wartości jako zasobów do upowszechnienia wiedzy. Wiele narzędzi cyfrowych, takich jak narzędzia do zarządzania projektami i narzędzia do współpracy zespołowej, oferują niezbędny potencjał do intensyfikacji i usprawnienia współpracy.

Istnieje również potencjał do wzmocnienia istniejących sieci współpracy i rozwoju nowych. Jednocześnie potrzebne są nowe formy współpracy między rolnikami w zakresie czasochłonnych czynności produkcyjnych, jak również w zakresie procesów dziedziczenia gospodarstw. Innowacyjne sieci współpracy obejmują nie tylko rolników z różnych poziomów regionalnych (lokalnego, krajowego, europejskiego), lecz również podmioty z różnych sektorów systemu rolniczego (np. sieci producentów i przetwórców, sieci instytucji finansowych). Komunikacja cyfrowa, wirtualna oraz bezpośrednia to najbardziej odpowiednie narzędzia do wzmocnienia sieci w systemach rolniczych.

Zaleca się stosowanie kompleksowych umów w łańcuchu dostaw w celu zrównoważenia siły przetargowej zainteresowanych stron oraz koordynacji podaży/popytu w całym łańcuchu dostaw. Działanie to można wesprzeć, dzieląc się dobrymi praktykami z innymi podmiotami w łańcuchu wartości na dedykowanych platformach.

Wreszcie definicja nowych produktów może zintensyfikować współpracę między podmiotami systemu rolniczego. Banki mogą usprawnić współpracę podmiotów w ramach łańcucha wartości projektując nowe produkty w celu finansowania wspólnych inicjatyw między podmiotami w łańcuchu wartości; współpracę instytucji finansowych można wzmocnić łącząc produkty finansowe i ubezpieczeniowe. Więcej informacji na ten temat znajduje się w Tabeli 1.

Możliwości przewyższenia rozbieżności między dostarczaniem produktami (świadczonymi usługami) a potrzebami i zagrożeniami rolników

Należy opracować narzędzia do oceny wyzwań gospodarczych, aby wspierać podejmowanie decyzji przez rolników. Narzędziom powinny towarzyszyć szkolenia wyjaśniające kwestie ilościowej oceny wyzwań. Instytucje finansowe mogłyby zapewnić podobne modele symulacyjne na swoich platformach cyfrowych oraz stworzyć możliwości publicznego dostępu.

Rolnicy potrzebują dostosowanych produktów finansowych, większych gwarancji (np. kontraktacja), adekwatnych terminów spłat zadłużenia i elastycznego dopasowania przepływów pieniężnych do ich potrzeb. Rolnicy muszą zsynchronizować terminy swoich płatności z oczekiwanymi przepływami pieniężnymi, zwłaszcza z regularnymi dochodami i dopłatami. Krótkoterminowe produkty finansowe wspierające kapitał obrotowy rolników powinny być szeroko rozpowszechnione (np. dla sfinansowania zakupu nakładów na kolejną kampanię produkcyjną). Jest potrzeba opracowania nowych produktów inwestycyjnych o korzystnych warunkach dostosowane do projektów kooperacyjnych i innowacyjnych. Potrzebne są również nowe typy ubezpieczeń, aby sprostać rosnącym wyzwaniom środowiskowym i gospodarczym.

Podmioty w łańcuchu wartości koordynowane przez spółdzielnie i stowarzyszenia powinny dzielić się dobrymi praktykami w zakresie definiowania zapisów umów celem maksymalizacji uczciwego traktowania i poszanowania praw rolników. Po raz kolejny nadzorowane i aktualizowane platformy cyfrowe ułatwią to działanie.

Ponadto podmioty w systemie rolniczym powinny gwarantować, że pracownicy posiadają dogłębną wiedzę na temat działalności rolniczej oraz posiadają umiejętności w zakresie komunikacji i doradztwa. Ich konsultanci powinni być dostępni bezpośrednio na obszarach wiejskich. Kontakt osobisty między rolnikami a konsultantami powinien być możliwy nawet na obszarach wiejskich znacznie oddalonych od miast i dużych wsi. Więcej informacji na ten temat znajduje się w Tabeli 1.

W jaki sposób administracja publiczna może wspierać te możliwości poprawy zarządzania ryzykiem? Nowe możliwości współpracy publiczno-prywatnej

Po pierwsze, w celu zwiększenia przejrzystości informacji zalecamy, aby administracja publiczna współpracowała z różnymi podmiotami, zapewniając systematyczne dostarczanie baz danych, na przykład danych satelitarnych (Vroege i in., 2019).

Po drugie, nowe możliwości współpracy publiczno-prywatnej mogłyby wspierać zapewnienie infrastruktury (fizycznej i wirtualnej) w bezpośredniej bliskości do gospodarstw w celu usprawnienia szkoleń, transferu wiedzy i współpracy. Administracje publiczne mogą wspierać stowarzyszenia, spółdzielnie i podmioty łańcuchów wartości, tworząc i wspierając ośrodki szkoleniowe, zapewniać informacyjne pokazy wyjazdowe na obszarach wiejskich. Mogą również wspierać rozwój platform internetowych oraz cyfryzację sieci rolników i podmiotów działających w systemie rolniczym, aby wzmocnić współpracę w tych systemach.

Po trzecie, publiczno-prywatna współpraca z instytucjami finansowymi może oferować rozwiązania dla niezaspokojonych potrzeb na produkty i usługi. Z jednej strony rolnicy potrzebują nowych produktów dostosowanych do ich potrzeb finansowych. Wdrażane polityki mogą ułatwiać udzielanie pożyczek, które obniżają koszty lub ułatwiają spłatę zadłużenia (np. obniżenie rat, uproszczenie wymogów do zabezpieczenia kredytów). Z drugiej strony firmy ubezpieczeniowe powinny usprawniać metody uwzględnienia rosnącego ryzyka. Wspieranie dostępności danych satelitarnych byłoby korzystne dla rozwoju ulepszonych rozwiązań ubezpieczeniowych opartych na zdalnej identyfikacji i weryfikacji (Vroege i in., 2019).

Uwagi końcowe

W wyniku udziału w tych procesach wielu zainteresowanych stron z różnych sektorów rolnictwa w Europie proponujemy cztery główne kierunki poprawy zarządzania ryzykiem celem kształtowania odpornych systemów rolniczych: 1) przydatne, dostępne i dobrze ustrukturyzowane informacje; 2) profesjonalne, dostosowane i szeroko rozpowszechnione szkolenia, doradztwo i usprawniona wymiana wiedzy; 3) rozwijanie i rozpowszechnianie nowych form współpracy między podmiotami systemu rolniczego; 4) nowe i ulepszone produkty i usługi dostosowane do obecnych i przyszłych potrzeb systemów rolniczych.

Wiele z tych propozycji są już wdrażane i wykorzystywane, lecz zainteresowane strony systemów rolniczych chcą ich ulepszenia. Istniejące inicjatywy należy dostosowywać, aby lepiej odzwierciedlały specyficzny kontekst i potrzeby konkretnych systemów rolniczych. Instytucje finansowe, podmioty łańcucha wartości i organizacje społeczne uczestniczące w systemach rolniczych muszą uczyć się od rolników, a rolnicy muszą się uczyć od innych podmiotów. W rezultacie nie tylko informacje, usługi i produkty będą lepiej zaspokajać potrzeby całych systemów rolniczych, ale także zwiększą możliwości współpracy między poszczególnymi podmiotami w systemie. Wzmocniona współpraca w systemie umożliwi obecnym i nowym inicjatywom dotarcie do większej liczby zainteresowanych stron w każdym systemie rolniczym.

Zachęca się do intensyfikacji współpracy nie tylko rolników, gospodarstwa rolne i stowarzyszenia rolnicze, lecz również podmioty łańcucha wartości, instytucje finansowe, organizacje pozarządowe i administrację publiczną do udziału w ulepszaniu zarządzania ryzykiem celem kształtowania odpornych systemów rolniczych.

Główne przypisy

Coopmans, et al. (2019) Report on analysis of biographical narratives exploring short- and long-term adaptive behavior of farmers under various challenges SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/05/SURE-Farm-D2.2-Report-on-analysis-of-biographical-narratives-report.pdf>

Finger et al. (2019) D1.5. Policy brief on farmer behavior and risk management. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/09/D2.5.-Policy-Brief-on-farmer-adaptive-behaviour-and-risk-management.pdf>

Meuwissen et al. (2018). D1.5. Policy brief on resilience framework, scenarios and farm typology. Why the CAP should widen its approach to resilience (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2018/06/Policy-Brief-1-final.pdf>

Meuwissen et al. (2019). A framework to assess the resilience of farming systems. Agricultural Systems 176. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X19300046>

Spiegel et al (2019) Report on farmers' perceptions of risk and resilience capacities – a comparison across EU farmers. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/04/SURE-Farm-D.2.1-Report-on-farmers-perception-of-risk-and-resilience-capacities.pdf>

Urquhart et al (2019) Report on farmers' learning capacity and networks of influence in 11 European case studies SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/07/D2.3-Report-on-farmers-learning-capacity-and-networks-of-influence.pdf>

Vroege, W., Dalhaus, T., Finger, R. (2019). Index insurances for grasslands – A review for Europe and North-America. Agricultural Systems 168, 101-111

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X18307200>

Tabela 1. Co mogą zrobić interesariusze, aby usprawnić zarządzanie ryzykiem w kierunku bardziej odpornych systemów rolnych

	Przepływ informacji	Szkolenia, doradztwo i wymiana wiedzy	Współpraca między podmiotami systemu rolniczego	Nowe dostosowane produkty i usługi
 Instytucje finansowe	<p>Przyjazna w obsłudze strona internetowa dostosowana do potrzeb rolników i podmiotów łańcucha wartości. Zaktualizowane informacje o ryzyku finansowym i produktach finansowych. Specjalna zakładka na stronie internetowej dotycząca dostępnego wspólnego finansowania projektów w systemie rolniczym. Platforma online do obliczania ryzyka i weryfikacji dostępnych produktów.</p>	<p>Kompetentni pracownicy obeznani w specyfice konkretnego sektora rolniczego. Przekazywanie wiedzy rolniczej od rolników do instytucji finansowych. Umożliwienie konsultantom bezpośredniej obecności na obszarach wiejskich. Szkolenie z zakresu ryzyka i długoterminowego planowania finansowego, prowadzone przez doradców z umiejętnościami komunikacyjnymi i doradczymi. Wspólne programy szkoleniowe z innymi podmiotami w systemie rolniczym. Zwiększenie liczby spotkań osobistych. Sezonowe spotkania informacyjne z uczestnikami systemów rolniczych na temat ryzyka i usług finansowych.</p>	<p>Wykorzystanie potencjalnej synergii powstającej w wyniku łączenia produktów finansowych i ubezpieczeniowych. Połączone produkty/usługi finansowe obejmujące różne podmioty w łańcuchu wartości: finansowanie wspólnych działań komercyjnych.</p>	<p>Dostosowane spłat zadłużenia do przepływów pieniężnych gospodarstwa rolnego. Korzystne warunki dla projektów wysoce innowacyjnych i/lub przyjaznych dla środowiska. Szersze traktowanie zabezpieczeń zadłużenia, np. z tytułu przyszłych zbiorów. Mniej złożony, automatyczny i cyfrowy dostęp do usług finansowych (z wykorzystaniem aplikacji). Ubezpieczenia na pokrycie nowych się zagrożeń związanych ze zmianami środowiska i klimatu (np. chorób roślin i zwierząt) w oparciu o dane satelitarne. Nowe parametry osobiste do oceny profilu ryzyka klientów.</p>
 Podmioty w łańcuchach wartości	<p>Przyjazna w obsłudze strona internetowa dostosowana do potrzeb rolników i podmiotów łańcucha wartości. Zaktualizowane informacje o nowych technologiach, produktach i wspólnych inicjatywach oraz dobrych praktykach w łańcuchu wartości.</p>	<p>Pracownicy kompetentni w specyfice konkretnego sektora rolniczego. Przekazywanie wiedzy rolniczej od rolników do podmiotów łańcucha wartości. Szkolenia w zakresie zrównoważonych praktyk i możliwych zastosowań maszyn/urządzeń prowadzone przez osoby z umiejętnościami komunikacyjnymi i doradczymi. Wspólne programy szkoleniowe z innymi podmiotami w systemie rolniczym. Leasing w celach eksperymentalnych.</p>	<p>Regularne spotkania i warsztaty ze stowarzyszeniami rolników i podmiotami działającymi na wyższych i niższych szczeblach łańcucha wartości.</p>	<p>Opracowanie kompleksowych umów w całym łańcuchu dostaw Intensyfikacja leasingu.</p>
 Stowarzy-szenia i spółdzielnie rolnicze	<p>Aktualne informacje online o cenach, technologiach, politykach, nowych wyzwaniach, dobrych praktykach w zakresie planowania finansowego i zarządzania, różnych podmiotach i alternatywach form współpracy w systemie rolniczym oraz możliwościach zatrudnienia. Zaktualizowane informacje na temat odżywiania i wpływu na środowisko. Dni otwarte, wydarzenia publiczne i kampanie. Nowi odbiorcy docelowi: uniwersytety / szkoły i pracownicy podstawowej opieki zdrowotnej (kwestie żywieniowe).</p>	<p>Szkolenia w zakresie wyzwań, długoterminowe planowanie zarządzania i współpraca prowadzona przez osoby z umiejętnościami komunikacyjnymi i doradczymi. Wspólne programy szkoleniowe z innymi podmiotami w systemie rolniczym. Sieć podmiotów wspierających. Doradztwo ze strony ekspertów. Zwiększenie liczby wykwalifikowanych instruktorów dostępnych dla wszystkich podmiotów systemów rolniczych.</p>	<p>Informacje o podmiotach systemu rolniczego. Dobre praktyki współpracy w rolnictwie. Sieć połączonych sektorów rolnictwa zarówno na szczeblu krajowym, jak i unijnym. Sieć podmiotów łańcucha wartości. Tworzenie wspólnej giełdy pracy w systemie rolniczym.</p>	<p>Ujednolicone zasady dotyczące identyfikowalności produkcji, logo jakości, transportu, przechowywania i sprzedaży. Aktywne poszukiwanie nowych rynków. Badania wartości odżywczej i wpływu na środowisko. Zatrudnienie specjalistów ds. komunikacji Zwiększenie lobby.</p>

 Współpraca jest niezbędna do wdrażania zaznaczonych działań